

Een federale kieskring: alweer een stap vooruit

In een ingezonden bijdrage tonen Kris Deschouwer en Philippe Van Parijs, woordvoerders van de Paviagroep, zich verheugd over het voornemen de federale kieskring te herinrichten.

Kris Deschouwer

Philippe Van Parijs

maandag 5 mei 2014

Het parlement heeft woord gehouden. Met de hulp van politicologen, juristen en filosofen heeft een gemengde commissie van Kamer en Senaat zich gebogen over het voorstel om een federale kieskring in te richten voor een aantal zetels van de Kamer. Zojuist is haar verslag gepubliceerd. Dat was een mooie en boeiende leeroefening, die relevant blijft voor de volgende legislatuur, omdat het betrokken grondwetsartikel voor herziening vatbaar verklaard werd.

Doelstelling

Wat concluderen we uit deze leeroefening? In de eerste plaats lijkt de doelstelling van een federale kieskring nu beter begrepen. Het is echt niet de bedoeling om Vlamingen en Walen vol liefde in elkaars armen te laten vallen. Het is ook niet de bedoeling om de bevoegdheden van de federale staat te vergroten. En het is evenmin de bedoeling om een of andere politieke stroming systematisch te versterken of te verzwakken.

De intellectuele eerlijkheid gebiedt te zeggen dat het onmogelijk is om te weten welke partijen hoeveel te winnen of te verliezen hebben bij de voorgestelde hervorming. Dat zal afhangen van de toevallige details van de zetelverdeling bij elke verkiezing en vooral ook van de strategieën die de partijen zullen volgen. Het staat bijvoorbeeld niet vast dat de mogelijkheid om tweetalige lijsten te vormen een voordeel geeft aan partijen die een dergelijke keuze niet willen of kunnen maken.

Het voorstel is gericht aan diegenen die het land willen besturen, die het lot ervan willen bepalen of die de instellingen ervan willen hervormen. Zij worden ertoe aangezet om in woord en in gedachte steeds voor ogen te houden, dat wat ze voorstellen of beslissen tegenover de hele betrokken bevolking moet kunnen gerechtvaardigd worden.

Een grotere gevoeligheid voor de wensen en verwachtingen van de kiezers van de andere gemeenschap moet het vergemakkelijken om de noodzakelijke compromissen te vinden voor de vorming en de werking van een federale regering. Het feit dat de gehele bevolking de mogelijkheid heeft om hem of haar rechtstreeks te beoordelen, kan elk lid van de federale regering ertoe aanzetten zijn of haar macht in het belang van allen uit te oefenen.

Voorwaarde 1: dubbele kandidatuur

Om die doelstelling te bereiken moet er aan twee fundamentele voorwaarden voldaan worden. De eerste is dat alle kopstukken van alle partijen niet alleen het recht hebben om kandidaat te zijn in de federale kieskring, maar dat terdege uitoefenen. Om dat te garanderen moeten we tegelijk nadenken over het aantal zetels dat in de federale kieskring kan verdeeld worden en over de mogelijkheid van een dubbele kandidatuur. Indien er veel zetels te verdelen zijn in de federale kieskring – bijvoorbeeld dertig of veertig –

zullen alle belangrijke politici van alle partijen er kandidaat zijn.

Maar een federale kieskring met dermate veel zetels botst op een dilemma. Ofwel gebeurt dit zonder het totaal aantal zetels in de Kamer op te trekken. Dan kan de zetelverdeling in sommige provinciale kieskringen – tenzij sommige fusioneren – niet meer op een proportionele wijze gebeuren. Er zijn daar dan immers te weinig zetels te verdelen. Ofwel wordt het aantal zetels in de Kamer met dertig of veertig verhoogd. De federale Kamer zoveel groter maken nadat de zesde staatshervorming de bevoegdheden ervan beperkt heeft, is echter geen goed idee.

Toch is het mogelijk om zich te verzekeren van de aanwezigheid van alle kopstukken. Het volstaat daarvoor toe te laten dat politici zowel kandidaat zijn in de federale kieskring als in een provinciale kieskring. De partijen zullen dan niet twijfelen om aantrekkelijke kandidaten over de grenzen van hun eigen provincie naar de federale kieskring te sturen. Zelfs wanneer daar maar vijftien zetels te verdelen zijn, zoals in het **oorspronkelijke voorstel van de Paviagroep**. In dat voorstel bleef het totaal aantal zetels ongewijzigd. Collega's hebben er ons terecht op gewezen dat in dat geval het aantal zetels in de provincie Luxemburg van vier naar drie terugvalt. En dan is het beter om de vijftien zetels aan de bestaande honderdvijftig toe te voegen.

Indien men eraan vasthoudt om het aantal zetels in de Kamer niet substantieel te verhogen, is het mogelijk – zoals een lid van de parlementaire commissie suggereerde – om de tien zetels van gecoöpteerd senator af te schaffen (die niet passen in de logica van de nieuwe Senaat). Zo kunnen de vijftien zetels van de federale kieskring gevonden worden, door er tien uit de Senaat te halen en vijf uit de bestaande provinciale kieskringen.

Constitutioneel probleem?

De dubbele kandidatuur blijkt geen ernstig constitutioneel

probleem op te leveren. Ze overtreedt niet de regel die zegt dat men niet tegelijk kandidaat kan zijn voor twee verschillende assemblees. Men bedriegt de kiezer wanneer men kandidaat is voor een parlement waarin men niet zal zetelen. Men bedriegt niet wanneer men zoveel zin heeft om in een parlement te zetelen dat men zich er op twee plaatsen voor aanbiedt.

Het is echter van belang dat een regel duidelijk aangeeft welke van de twee zetels een kandidaat zal bekleden wanneer hij of zij op beide lijsten verkozen werd en welke opvolger de zetel zal bekleden die niet opgenomen wordt. En het is nodig dat de wet op de financiering van de campagnes van de politieke partijen aangepast wordt, zodat het principe van de gelijkheid tussen kandidaten behouden blijft.

Als de dubbele kandidatuur mogelijk is, kunnen we makkelijk voorspellen dat al wie kandidaat is in de federale kieskring ook kandidaat zal zijn in een provinciale kieskring. En dat vele kandidaten die in een provinciale kieskring verkozen worden ook kandidaat waren in de federale kieskring. Het voorstel heeft niet tot gevolg dat er een speciaal soort parlementsleden ontstaat met bijzondere kenmerken (zoals een meer gematigde houding in communautaire aangelegenheden) en met aparte prerogatieven (voor procedures zoals de alarmbel of de dubbele meerderheden).

Een federale kieskring zal dus geen kloof doen ontstaan tussen de programma's die op het federale en op het provinciale niveau verdedigd worden. Met of zonder federale kieskring wordt de politieke boodschap van de partijen vooral gedragen door partijleiders. En welke ook hun boodschap is inzake communautaire materies, zij zullen kandidaat zijn in de federale kieskring.

Voorwaarde 2: quota's

De tweede voorwaarde om de beoogde doelstelling van een

federale kieskring te behalen, is dat voldoende kiezers van elke taalgemeenschap niet alleen het recht hebben om te kiezen voor één of meer kandidaten van de andere taalgroep, maar dat inderdaad ook doen. Het is hier dat de quota – het vooraf vastleggen van het aantal Nederlandstaligen en Franstaligen die zullen verkozen worden – een beslissende rol spelen.

Opdat voldoende kiezers zouden overwegen om te stemmen voor kandidaten van de andere taalgemeenschap, is het belangrijk dat zij niet het gevoel hebben hun eigen gemeenschap te verraden of te verzwakken door bij te dragen aan een kleinere vertegenwoordiging ervan. Dat geldt in de eerste plaats voor de kleinste taalgroep.

Maar indien de Franstalige partijen campagne zouden voeren om elke Franstalige ertoe aan te zetten om Franstalig te stemmen, zullen de Vlaamse partijen precies hetzelfde doen. Dan komen we terecht in één groot B-H-V, waar de uitslag van de verkiezing dienst doet als talentelling en als meting van de krachtverhoudingen tussen de beide taalgroepen.

Om dit te vermijden moet de kiezers zekerheid geboden worden dat ze geen nadeel berokkenen aan de eigen taalgroep, wanneer ze een stem uitbrengen op een kandidaat van een andere taalgroep. Bovendien zijn de quota essentieel, opdat de mogelijkheid om tweetalige lijsten in te dienen gebruikt wordt door de twee partijen van sommige politieke families. In dat geval zal een ééntalige lijst slechts zes Franstalige of negen Nederlandstalige kandidaten mogen tellen, en een tweetalige lijst met vijftien kandidaten zal dan niet op het nadeel botsen – boven op de moeilijkheid die elke kartellijst heeft – om het aantal kandidaten te moeten beperken.

Slechts wanneer belangrijke politieke families een gemeenschappelijke lijst indienen, zal het stemmen voor de andere gemeenschap echt enige omvang krijgen. De mogelijkheid om verschillende voorkeurstemmen uit te

brengen op een zelfde lijst, biedt dan de kans om zowel voor kandidaten van de eigen als van de andere gemeenschap te stemmen. De kandidaten die de ambitie hebben om deel te nemen aan de federale regering en die zeggen dat te willen doen in het belang van de gehele bevolking, zullen niet nalaten om dat te communiceren aan de kiezers van de andere gemeenschap. Zo kunnen ze hun aantal voorkeurstemmen optrekken.

Bezwaren?

Er werden twee bezwaren geopperd met betrekking tot deze quota. De eerste is dat ze de kans schept dat een of zelfs twee zetels van de vijftien toegekend zouden worden aan een andere partij dan degene die de zetel zou gekregen hebben indien ze zonder quota gewoon proportioneel zouden verdeeld zijn. Dat is een correcte opmerking, maar geen erg zwaar argument.

Dit probleem zal slechts een zeer geringe impact op de totale zetelverdeling hebben (één of twee zetels op honderdvijftig of honderdzesig), en op de individuele politicus die zo niet verkozen zou zijn. De dubbele kandidatuur laat immers toe toch via de provinciale lijsten verkozen te worden. Bovendien is deze kleine afwijking van de proportionaliteit inherent aan elke bescherming van een minderheid. De impact ervan is veel minder groot dan de impact van de quota voor Nederlandstaligen en Franstaligen bij de verkiezingen van het parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Het tweede bezwaar is principieel. De quota zouden niet sporen met de onderliggende filosofie van het voorstel voor een federale kieskring. Dat bezwaar rust op een stevig misverstand. Het voorstel voor een federale kieskring gaat niet uit van de veronderstelling dat België een ongedifferentieerde natie is. Het steunt integendeel op de vaststelling dat de politieke ruimte fundamenteel gestructureerd wordt door de dualiteit tussen de twee

taalgroepen, met hun eigen media en publieke opinie.

Om onze democratie goed te doen functioneren, komt het er dus niet op aan te beweren dat die dualiteit niet bestaat. Men zou er integendeel beter rekening mee houden. Dat kan in de eerste plaats door ervoor te zorgen dat de minderheid niet wordt weggedrukt door de meerderheid, door diverse formules die leiden tot een gegarandeerde vertegenwoordiging. Die hoeven trouwens niet noodzakelijk tot pariteit te leiden. Men zou bijvoorbeeld voor de samenstelling van de federale regering ook dezelfde 9/6-verhouding kunnen toepassen als voor de quota van de federale kieskring.

Rekening houden met de dualiteit kan in de tweede plaats door diegenen die het gehele land besturen voldoende hun oor te luister laten leggen aan de andere kant van de taalgrens. Dan kunnen ze proberen een antwoord te formuleren op de daar geuite wensen en verwachtingen. Het is het bewustzijn van het voortdurend belang van de taalgrens, en niet de negatie ervan, die aan de oorsprong ligt van het voorstel voor een federale kieskring.

Conclusie

Het federale parlement heeft woord gehouden. Het heeft een open reflectie georganiseerd, waaraan parlementsleden van verschillende overtuigingen hebben deelgenomen. Het is nu aan het parlement om de regels voor zijn eigen samenstelling te wijzingen om de federale democratie in ons aller belang toe te laten op een minder moeizame manier te functioneren. Het is nu aan het parlement om te doen wat wij burgers van hen mogen verlangen.

Kris Deschouwer (VUB) en Philippe Van Parijs (UCL) zijn woordvoerders van de Paviagroep. De recente Nederlandse versie van het boek over de federale kieskring is te vinden via [deze link](#).

Kris Deschouwer

Philippe Van Parijs

149

Like

Share

Deze bijdrage is gelicenseerd onder een Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 2.0 België licentie